

het **filosofisch** consult
Eite P. Veening

ISVW UITGEVERS

Het Filosofisch Consult

Eite Veening

ISVW UITGEVERS

Inhoudsopgave

	Inleiding	5
1	Wat is een consult?	11
2	Wat willen klanten?	15
3	Waar werken filosofisch consulenten?	29
4	Wat moeten consulenten weten en kunnen?	57
5	Wat moeten consulenten nog meer weten en kunnen?	103
6	Geschiedenis en verantwoording	125
	Literatuur	145
	Noten	147

Inleiding

Stel u voor: een heel groot gebouwencomplex met een heleboel zalen, kamers en gangen. Dit is het complex van de filosofie. In die zalen vinden we de grote onderwerpen van de filosofie uit de voorgaande eeuwen; het zijn dus ‘thematische’ zalen. Het is een complex dat stevig rust op oude fundamenten en dan met name op de zeer degelijke basis die is gelegd door die twee denkreuzen uit de Griekse oudheid, Plato en Aristoteles. Het is nog steeds goed vol te houden dat de filosofie door de eeuwen heen toch vooral bestaat uit voetnoten bij de geschriften van Plato en Aristoteles van zo’n 2300 jaar geleden!

Sommige van die grote zalen en kamers zijn nauwelijks in gebruik en dienen alleen nog als magazijn of museum voor de vele historici onder de filosofen; daar is het stil en stoffig. In andere zalen is het een drukte van belang; daar wordt ‘verbouwd’, daar wordt volop gewerkt, gepubliceerd, gediscussieerd, nagedacht. Allerlei filosofen uit de afgelopen eeuwen zijn in verschillende zalen aan de orde: ze dachten over heel verschillende onderwerpen na. Hier en daar loopt nog eens een filosoof rond die alles wil slopen en opnieuw wil opbouwen en er zijn anderen die daar wat meewarig om glimlachen.

In dit complex is een heel grote vleugel met strak ingerichte en redelijk geordende zalen. Dat is de vleugel van de academische filosofie, de filosofie zoals die aan universiteiten over de hele wereld wordt bedreven. Maar er is een minstens zo grote vleugel met barok ingerichte en soms ook enorm rommelige zalen en dat is die van al die ‘esoterische’ en niet-academische filosofie. Ook daar is in de loop der eeuwen van alles uitgedacht en ontwikkeld en ook daar is het nog steeds een drukte van belang.

In die academische vleugel vinden we een aantal zalen met loop-

bruggen naar andere gebouwen, die van de natuur- en de sociale wetenschappen bijvoorbeeld. De meeste wetenschappen zijn ooit ontstaan vanuit een 'uitloper' van de filosofie en zijn in de loop der tijd uitgegroeid tot eigen en vaak ook uitgebreide gebouwencomplexen. Via die loopbruggen kan men over en weer bij elkaar kijken en werken. Loopbruggen vanuit de esoterische filosofie naar de wetenschappen zijn er in deze tijd nauwelijks meer, maar des te meer naar de 'alternatieve' 'wetenschappen' en hun praktijken. Er zijn in de academische vleugel zalen zonder ramen (dat wordt wel 'filosofenfilosofie' genoemd: de filosofie die alleen voor vakfilosofen leesbaar en interessant is), maar er zijn ook de nodige zalen met grote ramen naar buiten, naar 'de samenleving'. Daar wordt bijvoorbeeld de sociale of de politieke filosofie bedreven. Sommige van die ramen hebben een balkon en soms staat daar een filosoof de hele maatschappij toe te spreken (via een boek, bijvoorbeeld). Ook in de zalen zonder ramen wordt nog gewerkt.¹ Het is voor degenen die daar werken niet bij voorbaat duidelijk of die zalen hoog in de torens of juist diep in de fundamenteën en de kelders gesitueerd zijn; daar wordt bijvoorbeeld de metafysica bedreven. Daar gaat het om hoog-abstrakte kwesties, maar die zijn zeker letterlijk 'fundamenteel' en niet alleen voor de filosofie maar ook voor de wetenschappen!

In het complex vinden we ook trappenhuisen en liften voor alle etages en vleugels. Daar gaat het om logica en argumentatietheorie; vormen van filosofie die niet tot een enkele zaal of vleugel beperkt blijven.

Stel u voor: beneden, aan de straat waar dat grote gebouwencomplex is te vinden, bij het park, daar zijn ook nog een paar winkeltjes, stalletjes, kramen. Dat zijn de winkeltjes van de praktijkhoudende filosofen. Voorbijgangers kunnen daar binnenlopen en in de schappen ligt iets van wat elders in dat grote pand van de filosofie is uitgedacht. Natuurlijk is er in die winkeltjes slechts een fractie te vinden van die grote filosofische 'onderneming'; alleen dat wat voor voorbijgangers en mogelijke klanten van

belang kan zijn en dat is lang niet alles. De neringdoende filosoof kan altijd even het grote gebouw in lopen om te kijken of er voor die klanten nog iets nieuws is uitgevonden.

Filosofen werken op heel verschillende plaatsen in dat grote complex. Er zijn er die in een van de torens werken en die niets moeten hebben van die neringdoenden aan de straat. De ‘echte’ academische filosofen hebben meestal weinig op met die praktijken. Die vinden dat het goud van de filosofie niet voor geld verkwanseld mag worden aan elke willekeurige voorbijganger.

Er zijn er ook die dat gebouw jaren geleden verlaten hebben en vinden dat er op straat meer van belang te vinden is dan in dat gebouw. Of die dan nog wel in zo’n winkeltje willen werken, maar niets meer moeten hebben van die ‘academici’ en ‘theoretici’ achter de grote muren en in die (ongetwijfeld ivoren) torens.

En er zijn filosofen die in beide hun verblijf hebben. Ik ben zelf altijd zo’n filosoof geweest en ik vind de tegenstelling tussen ‘binnen’ en ‘buiten’ het gebouw vaak een beetje opgeklopt: ik heb mijn praktijk gewoon aan die straat en ik schreef mijn proefschrift en studeer nog steeds gefascineerd ergens in die grote zalen.

Soms ben ik druk in zo’n zaal. Als ik dan even door een raampje naar buiten kijk, kan ik zien wat op de omslag van dit boek staat: een tafel en twee stoelen, het terrasje naast mijn winkeltje. Het is daar nu leeg, want ik ben elders bezig, maar straks zit ik daar weer met een klant.

Ik blijf mij op beide plaatsen thuis voelen en dus ook op beide plaatsen aan het werk.

Dit boek gaat over die winkeltjes, die kramen aan de straat, de ‘praktijken’. Soms haal ik even iets uit dat grote gebouw, maar dit is geen boek over filosofen of over theoretische filosofie. Ik schreef dit boek in de eerste plaats voor belangstellenden (en dus voor mogelijke klanten) en tegelijk als een soort ‘handboek’ voor de (aspirant-)consulenten zelf. Het is enerzijds de ‘oogst’ van ruim vijftientig jaar ervaring als filosofisch consulent en anderzijds van ruim veertig

jaar ervaring als docent en ‘coördinator’/manager bij een aantal hulp- en zorgverleningsberoepen. En vooral de oogst van de reflectie daarop, het nadenken daarover.

Dit boek zelf heeft een geschiedenis (het is nieuw, maar het is ook een grondig omgewerkte derde editie van een zelf-uitgegeven boekje uit 2002) en die staat in het slothoofdstuk beschreven. Ik schreef het om mijn ‘oogst’ voor anderen beschikbaar te maken en dus zeker meer tot lering dan tot vermaak.

Ik probeer in dit boek zo veel mogelijk te schrijven over het algemene thema van het filosofisch consult en niet te veel over de diverse variaties. Want er zijn zeker vele variaties in het veld te vinden: de ene kraam is anders dan de andere. Anders geformuleerd: ik heb het zo veel mogelijk over de stam en niet over een speciale zijtak. Nog anders: ik heb het hier zo veel mogelijk over ‘honden’ en niet over poedels en rottweilers en keeshonden en andere rassen. Het gaat dus meestal over wat ik voor de breedte van de filosofische-consultatiepraktijken geldig acht en niet speciaal voor bijvoorbeeld die van mijzelf. Ik schets hier dus wat ik als de eigenaardigheid van de filosofische consultatie beschouw en wat ik zie als een mogelijke beroepsuitoefening voor filosofen. Dat neemt natuurlijk niet weg dat het hier gaat om *mijn* visie. Dat is *een* visie op de filosofische consultatie en anderen zouden veel zaken heel anders formuleren. Ik hoop van harte dat collegae, ook als ze anders denken en werken dan ik, hun eigen variant in dit thema kunnen herkennen. Of er in elk geval inspiratie uit kunnen putten en zich kunnen profileren. Ik hoop van nog hartiger dat beginnende collegae er iets aan hebben bij de ontwikkeling van hun eigen praktijkvoering en dat het hen uitnodigt om er een vervolg aan te geven.

In dit boek staan drie onderwerpen (en de verbanden daartussen) centraal:

De (mogelijke) *klant*, ook wel cliënt genoemd, of bezoeker: iemand die zich afvraagt of zo’n filosofisch consult een goed idee is,

die overweegt om naar een consulent te gaan en wil weten wat zij² in een consult kan verwachten.

De *filosofisch consulent* of de filosofisch counselor of de filosofisch practicus of - coach of hoe zij zich ook noemt: in elk geval iets met 'filosofisch'.

Het *consult* of gesprek of contact of hoe het ook genoemd wordt: het samenzijn tussen klant en consulent.

Ik gebruik in wat volgt altijd alleen deze drie termen: Klant, Consulent en Consult en daarmee bedoel ik dan de volle breedte van wat ik hierboven bij deze drie aanduidde (ook al gebruiken collegae soms verschillende woorden).

In hoofdstuk 1 gaat het om een afbakening en typering van dat 'consult' en dus om een antwoord op de vraag: "Wat is een consult (niet)?"

In hoofdstuk 2 ("Wat willen klanten?") gaat het om de klanten en waarom iemand dat zou willen worden en wat zij dan van een consult kan verwachten. En ook over wat zij aan deskundigheid ('competentie') van een consulent mag eisen (hoewel dat pas echt in hoofdstuk 4 aan bod komt).

Hoofdstuk 3 is eigenlijk een breed en diep uitstapje, eerst in de filosofie en vervolgens in de sociologie: praktijken bestaan binnen een maatschappelijke orde met markten van vraag en aanbod en consulenten doen een aanbod op die markt.

Hoofdstuk 4 ("Wat moeten consulenten?") gaat helemaal over de consulent en wat zij aan competenties moet hebben, dus wat zij moet weten (inclusief snappen en beseffen) en kunnen. Dit hoofdstuk gaat verder in op de schets van de deskundigheid of competentie uit hoofdstuk 2.

Hoofdstuk 5 ("Wat moeten consulenten nog meer?") gaat ook over competentie en deskundigheid, maar bevat een aantal lossere onderwerpen en enkele uitwerkingen van punten die in hoofdstuk 4 naar voren zijn gekomen. Voor de (aspirant-)consulent vormen de

hoofdstukken 4 en 5 de kern van het boek, maar deze hoofdstukken zijn ook voor (aspirant-)klanten en andere belangstellenden best interessant, omdat in deze hoofdstukken onderwerpen aan bod komen die de klant met de consulent kan bespreken.

Hoofdstuk 6 ('Geschiedenis en verantwoording') bevat ten slotte een en ander aan geschiedenis van de praktijken en van dit boek en ook iets van een verantwoording van de inhoud; in de afgelopen vijftieng jaren hebben velen 'in de geest' meegeschreven.

Wat is een consult?

Wat deze vraag betreft houd ik het eerst nog even simpel: de term *consult* staat voor een (gespreks)contact tussen enerzijds een *klant* en anderzijds een *consulent*. Dat klopt altijd wel: een klant en een consulent hebben een tijdelijk contact en dat is dan een consult.

Dat contact vindt plaats op verzoek van de klant en is ook ten bate van de klant; het gaat om een vorm van *dienstverlening van de consulent aan de klant*. Dat contact kan een uur duren of een kwartier of de bekende 50 minuten; het kan eenmalig zijn of een aantal keren (dat is dan een ‘consulttraject’ met ‘vervolgconsulten’), het kan in de spreekkamer van de consulent of aan een tafel in een kroeg of wandelend in een bos of over de telefoon of skype plaatsvinden. Het is hoe dan ook altijd een tijdelijk contact, ten bate van de klant. Het is dus geen ‘gewoon’ gesprek waarin er sprake is van normale wederkerigheid. Het is wel een gesprek.

Ooit bedacht ik hoe elke relatie in zekere zin een ‘ruilatie’ is: er wordt tussen mensen in contacten en relaties bijna altijd iets ‘geruild’, over en weer. Dat geldt natuurlijk ook voor goederen en diensten, maar misschien nog wel meer voor ‘gevoel’. Als het goed is, is er ‘balans’. In een gewoon persoonlijk contact of gesprek ‘ruilen’ mensen bijvoorbeeld aandacht en affectie: jij wat van mij en ik wat van jou. Liefst ongeveer evenveel. Want als die ruil niet ‘klopt’, als het te eenzijdig wordt, dan ontstaat er meestal onge-

In het filosofisch consult is het uitgangspunt is dat we het allemaal wel eens ergens moeilijk mee kunnen hebben. Omdat het leven zelf nu eenmaal vaak moeilijk, lastig en ingewikkeld is. De filosoof is geïnteresseerd in hoe en wat jij nu, in deze levensfase, denkt over je levensvragen. Welke begrippen gebruik je daarbij? Kun je er ook anders over denken? Handiger? Beter?

In dit boek vertelt filosofisch consulente Eite Veening over zijn aanpak. Hij werkt volgens de door hem ontwikkelde Aristonide methode, een werkwijze die helpt om gesprekken inhoudelijk goed en helder te laten verlopen. In dit boek schetst hij tevens welke deskundigheid elke filosofisch consulente moet ontwikkelen om het vak goed uit te oefenen.

